

TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y HÀ NỘI
BỘ MÔN MẮT

BÀI GIẢNG NHÃN KHOA

HÀ NỘI 2005

MỤC LỤC

	trang
ĐẠI CƯƠNG VỀ GIẢI PHẪU VÀ SINH LÝ MẮT	1
1. Nhãn cầu	1
1.1. Vỏ bọc nhãn cầu.....	1
1.1.1. Giác mạc	1
1.1.2. Củng mạc	2
1.2. Màng mạch	2
1.2.1. Mống mắt	2
1.2.2. Thê mi	3
1.2.3. Hắc mạc	3
1.2.4. Mạch máu và thần kinh của màng bồ đào	4
1.3. Võng mạc	4
1.3.1. Hình thể	4
1.3.2. Cấu trúc	4
1.3.3. Mạch máu của võng mạc	6
1.4. Tiền phòng và hậu phòng	6
1.4.1. Tiền phòng	6
1.4.2. Hậu phòng	7
1.5. Các môi trường trong suốt	7
1.5.1. Thủy dịch	7
1.5.2. Thê thủy tinh	8
1.5.3. Dịch kính	9
2. Các bộ phận bảo vệ nhãn cầu	9
2.1. Hốc mắt	9
2.1.1. Kích thước	9
2.1.2. Các thành của hốc mắt	9
2.1.3. Đáy hốc mắt	10
2.1.4. Đỉnh hốc mắt	11
2.1.5. Các phần tử nằm trong hốc mắt	11
2.2. Mi mắt	12
2.2.1. Cấu tạo mi mắt	12
2.2.2. Tuần hoàn mi	12
2.3. Lệ bộ	13
2.3.1. Bộ phận chế tiết nước mắt	13
2.3.2. Đường dẫn nước mắt	13
3. Đường thần kinh và trung khu thị giác	14
3.1. Đường thần kinh thị giác	14
3.2. Trung khu thị giác ở vỏ não	15
THỊ LỰC VÀ PHƯƠNG PHÁP KHÁM THỊ LỰC	16
1. Góc thị giác	16
2. Bảng thị lực	17
3. qui ước ghi kết quả thị lực	18
4. Các yếu tố ảnh hưởng đến thị lực	18

5. Phương pháp đo thị lực	19
5.1. Đo thị lực xa	19
5.3. Đo thị lực với kính lỗ	20
5.4. Đo thị lực gần	20
NHÃN ÁP	21
1. Đại cương	21
1.1. Định nghĩa	21
1.2. Nhãn áp bình thường	21
1.3. Vai trò của nhãn áp	21
2. Sự sản xuất và lưu thông thủy dịch	21
2.1. Sự sản xuất thủy dịch	21
2.2. Sự lưu thông thủy dịch	22
2.2.1. Lưu thông qua vùng bè	22
2.2.2. Lưu thông qua màng bồ đào củng mạc	22
3. Các yếu tố ảnh hưởng đến nhãn áp	22
3.1. Các yếu tố tại nhãn cầu	22
3.1.1. Độ rắn củng mạc	22
3.1.2. Tuần hoàn của hắc mạc với nhãn áp	22
3.1.3. Dịch kính	23
3.1.4. Thể thủy tinh	23
3.1.5. Trở lưu thủy dịch	23
3.2. Các yếu tố ngoài nhãn cầu	23
3.2.1. Thần kinh	23
3.2.2. Sự thay đổi nhãn áp trong ngày	23
3.2.3. Sự thay đổi tư thế	23
4. Các phương pháp đo nhãn áp	24
4.1. Phương pháp đo trực tiếp	24
4.2. Phương pháp đo gián tiếp	24
4.2.1. Ước lượng nhãn áp bằng tay	24
4.2.2. Đo bằng nhãn áp kế	25
4.3. Phương pháp theo dõi nhãn áp	25
THỊ TRƯỜNG	26
1. Định nghĩa	26
2. Giới hạn thị trường bình thường	26
2.1. Thị trường một mắt	26
2.2. Thị trường hai mắt	26
4. Đường đồng cảm	27
5. Thị trường với các test màu	28
6. Đo thị trường	28
6.1. Phương pháp ước lượng trên lâm sàng	28
6.2. Phương pháp đo thị trường bằng thị trường kế	28
6.2.1. Các loại thị trường kế	28
6.2.2. Cấu tạo chung của máy đo thị trường	28
6.2.3. Cách đo thị trường	29
6.2.4. Điều kiện đo thị trường	29

7. Các tổn hại thị trường thường gặp	29
7.1. Thu hẹp thị trường	29
7.2. Bán manh	30
7.2.1. Bán manh hai mắt ở hai bên thái dương	30
7.2.2. Bán manh hai mắt ở hai bên phía mũi	30
7.2.3. Bán manh hai bên phải hoặc trái (bán manh đồng danh hai mắt)	30
7.3. Âm điểm	30

NGUYÊN NHÂN MỜ MẮT 31

1. Những việc cần làm để chẩn đoán trước một trường hợp mờ mắt	31
2. Các nguyên nhân gây mờ mắt từ từ	31
2.1. Mờ mắt do tật khúc xạ	31
2.1.1. Cận thị	31
2.1.2. Viễn thị	32
2.1.3. Loạn thị	33
2.2. Mờ mắt do rối loạn điều tiết	33
2.3. Mờ mắt do các bệnh ở mắt	33
2.3.1. Bệnh ở phần trước nhãn cầu	33
2.3.2. Bệnh ở phần sau nhãn cầu	34
2.3.3. Lác	35
3. Các nguyên nhân gây mờ mắt nhanh	35
3.1. Mờ mắt do các tổn hại thấy được ở đáy mắt	35
3.1.1. Tắc động mạch trung tâm võng mạc	35
3.1.2. Tắc tĩnh mạch trung tâm võng mạc	35
3.1.3. Viêm thị thần kinh cấp	35
3.1.4. Bong võng mạc	36
3.1.5. Bệnh Eales	36
3.2. Mờ mắt nhanh do các tổn thương không thấy được ở đáy mắt	36
3.2.1. Bệnh thị thần kinh sau nhãn cầu cấp	36
3.2.2. Mù tâm căn histerie	37
3.2.3. Mù do vỏ não	37

NGUYÊN NHÂN ĐỎ MẮT 38

1. Đại cương	38
2. Chẩn đoán	38
2.1. Hoàn cảnh xuất hiện bệnh	38
2.2. Khám hai mắt và so sánh	38
3. Bệnh học	38
3.1. Đỏ mắt có cương tụ kết mạc	39
3.1.1. Viêm kết mạc cấp	39
3.1.2. Xuất huyết dưới kết mạc	39
3.1.3. Đỏ mắt do bức xạ	39
3.1.4. Viêm kết mạc có mụn phỏng	39
3.1.5. Mộng thịt	40
3.1.6. Viêm kết giác mạc mùa xuân	41
3.2. Đỏ mắt có cương tụ sâu	41
3.2.1. Viêm và viêm loét giác mạc	41

3.2.2. Viêm móng mắt-thể mi	43
3.2.3. Glôcôm góc đóng cơn cấp (xem phần bệnh học glôcôm).	44
3.3. Đỏ mắt do một số bệnh ở phần phụ cận nhãn cầu	44
3.3.1. Viêm tuyến lệ	44
3.3.2. Lệo mi	44
3.3.3. Viêm bao tenon	44
3.3.4. Viêm thượng củng mạc, viêm củng mạc	44
3.3.5. Viêm tổ chức hốc mắt	45
3.3.6. Viêm mũ toàn bộ nhãn cầu	45
3.3.7. Viêm tắc tĩnh mạch hốc mắt	45
VIÊM KẾT MẠC	47
Triệu chứng chủ quan	47
Triệu chứng thực thể	47
1. Viêm kết mạc do vi khuẩn	48
1.1. Đặc điểm chung	48
1.2. Viêm kết mạc cấp do phế cầu	49
1.2.1. Triệu chứng	49
1.2.2. Điều trị	49
1.3. Viêm kết mạc cấp do lậu cầu	49
1.3.1. Viêm kết mạc cấp ở trẻ sơ sinh	49
1.3.2. Viêm kết mạc cấp do lậu cầu ở trẻ em	49
1.3.3. Viêm kết mạc cấp do lậu cầu ở người lớn	49
1.3.4. Điều trị và phòng bệnh	49
1.4. Viêm kết mạc cấp do bạch hầu	50
1.4.1. Hình thái bạch hầu	50
1.4.2. Hình thái tơ huyết	50
1.4.3. Hình thái thể dịch	50
1.4.4. Chẩn đoán xác định	50
1.4.5. Chẩn đoán phân biệt	51
1.4.6. Điều trị	51
2. Viêm kết mạc do virus	51
2.1. Viêm kết mạc do adenovirus	51
2.1.1. Viêm kết mạc kèm sốt, viêm họng, hạch	51
2.1.2. Viêm kết giác mạc thành dịch	51
2.1.3. Phòng bệnh và điều trị	52
2.2. Viêm kết mạc do Enterovirus	52
2.3. Viêm kết mạc do Molluscum contagiosum	52
2.4. Viêm kết mạc do virus herpes	52
3. Viêm kết mạc cấp do Chlamydia	52
3.1. Viêm kết mạc do Chlamydia ở người lớn (viêm kết mạc thể vùi)	52
3.2. Viêm kết mạc do Chlamydia ở trẻ sơ sinh	53
4. Viêm kết mạc mạn tính có hạt	53
5. Viêm kết mạc dị ứng	53
5.1. Viêm kết mạc mãn cảm	53
5.2. Viêm kết mạc và viêm da tiếp xúc	54
5.3. Viêm kết mạc do vi sinh vật	54

5.4. Viêm kết giác mạc có mụn phỏng	54
5.5. Viêm kết mạc mùa xuân	54
6. Nguyên tắc phòng bệnh	55

BỆNH MẮT HỘT .....

1. Tình hình chung về bệnh mắt hột	56
1.1. Trên thế giới	56
1.2. Tình hình bệnh mắt hột ở Việt Nam	56
2. Định nghĩa	57
3. Lâm sàng	57
3.1. Các tổn thương cơ bản của bệnh mắt hột	57
3.1.1. Các tổn thương cơ bản của bệnh mắt hột trên kết mạc	57
3.1.2. Các tổn thương cơ bản của bệnh mắt hột trên giác mạc	58
3.2 Các giai đoạn của bệnh mắt hột	59
4. Phân loại	60
4.1. Mục đích	60
4.2. Bảng phân loại	60
5. Tiến triển và biến chứng của bệnh mắt hột	61
5.1. Tiến triển	61
5.2. Các biến chứng của bệnh mắt hột	61
6. Chẩn đoán bệnh mắt hột	62
6.1. Tiêu chuẩn chẩn đoán lâm sàng	62
6.2. Cận lâm sàng	62
6.3. Chẩn đoán phân biệt	63
7. Nguyên nhân và dịch tễ học bệnh mắt hột.	63
7.1. Tác nhân mắt hột	63
7.2. Dịch tễ học bệnh mắt hột	64
7.2.1. Cách lây truyền bệnh mắt hột	64
8. Điều trị và phòng bệnh mắt hột	65
8.1. Điều trị bệnh mắt hột bằng thuốc	65
8.2. Đường lối và phương pháp phòng chống bệnh mắt hột trong y tế cộng đồng	66
8.2.1. Đối tượng bệnh mắt hột trong y tế cộng đồng	66
8.2.2. Phát hiện bệnh mắt hột lưu địa	66
8.2.3. Lập kế hoạch điều trị và dự phòng	66
8.2.4. Tuyên truyền-giáo dục phòng chống bệnh mắt hột ở cộng đồng	67

VIÊM LOÉT GIÁC MẠC .....

1. Định nghĩa	68
2. Nguyên nhân và các yếu tố nguy cơ	68
2.1. Nguyên nhân gây bệnh	68
2.1.1. Nguyên nhân gây viêm giác mạc	68
2.1.2. Viêm loét giác mạc	68
2.2. Các yếu tố nguy cơ gây viêm loét giác mạc	69
2.3. Dịch tễ học	69
3. Lâm sàng	69
3.1. Viêm giác mạc	69
3.1.1. Triệu chứng	69

3.2. Viêm loét giác mạc	72
4. Chẩn đoán	73
4.1. Ở cộng đồng	73
4.2. Ở bệnh viện chuyên khoa	73
5. Nguyên tắc điều trị	73
5.1. Ở cộng đồng	73
5.2. Ở bệnh viện chuyên khoa	74
5.2.1. Điều trị nội khoa	74
5.2.1. Điều trị ngoại khoa	74
6. Phòng bệnh	74

BỆNH ĐỤC THỂ THỦY TINH 76

1. Định nghĩa	76
2. Các nguyên nhân gây đục thể thủy tinh	76
2.1. Đục thể thủy tinh bẩm sinh, đục thể thủy tinh ở trẻ em.	76
2.2. Đục thể thủy tinh do tuổi già	77
2.3. Đục thể thủy tinh do chấn thương	79
2.3.1. Đục thể thủy tinh sau chấn thương đụng dập	79
2.3.2. Đục thể thủy tinh sau chấn thương xuyên	79
2.3.3. Đục thể thủy tinh do bức xạ	79
2.3.4. Đục thể thủy tinh do hoả chất	79
2.4. Đục thể thủy tinh bệnh lý	80
3. Khám bệnh nhân đục thể thủy tinh	81
3.1. Khai thác bệnh sử	81
3.2. Khám bệnh nhãn đục thể thủy tinh	81
4. Nguyên tắc điều trị đục thể thủy tinh	82
4.1. Điều trị đục thể thủy tinh bằng thuốc	82
4.2. Điều trị đục thể thủy tinh bằng phẫu thuật	82
4.2.1. Đánh giá trước mổ	82
4.2.2. Các phương pháp mổ đục thể thủy tinh	83
5. Đề phòng một số nguyên nhân gây đục thể thủy tinh	83

VIÊM MÀNG BỒ ĐÀO 84

1. Khái niệm và phân loại bệnh viêm màng bồ đào	84
1.1. Định nghĩa	84
1.2. Phân loại viêm màng bồ đào	84
1.2.2. Phân loại theo nguyên nhân	84
1.2.2. Phân loại theo tiến triển của bệnh	84
1.2.3. Theo tổn thương giải phẫu bệnh	84
1.2.4. Phân loại theo vị trí giải phẫu	85
2. Sinh lý bệnh viêm màng bồ đào	85
3. Triệu chứng của viêm màng bồ đào	85
3.1. Viêm mống mắt-thể mi	85
3.1.1. Triệu chứng chủ quan	85
3.1.2. Triệu chứng khách quan	85
3.2. Viêm màng bồ đào trung gian (viêm pars-plana)	88
3.2.1. Triệu chứng chủ quan	88

3.2.2. Triệu chứng khách quan	88
3.3. Viêm hắc mạc	88
3.3.1. Triệu chứng chủ quan	88
3.3.2. Triệu chứng thực thể	89
4. Triệu chứng cận lâm sàng	89
4.1. Xét nghiệm sinh hoá	89
4.2. Siêu âm	89
4.3. Đo điện nhón cầu	89
4.4. Chụp huỳnh quang đáy mắt	89
5. Chẩn đoán phân biệt	89
5.1. Glôcôm góc đóng cơn cấp	89
5.2. Bệnh hắc võng mạc trung tâm thanh dịch	90
6. Biến chứng của viêm màng bồ đào	90
7. Điều trị	90
7.1. Điều trị nội khoa	90
7.1.1. Điều trị theo nguyên nhân bằng thuốc đặc hiệu	91
7.1.2. Thuốc làm giãn đồng tử và liệt thể mi	91
7.1.3. Thuốc chống viêm	91
7.1.4. Thuốc ức chế miễn dịch	91
7.2. Phẫu thuật	91

BỆNH GLÔCÔM .....

1. Đại cương	92
1.1. Định nghĩa	92
1.2. Dịch tế học	92
1.3. Cơ chế bệnh sinh	93
1.3.1. Cơ chế bệnh sinh trong bệnh Glôcôm góc đóng nguyên phát	93
1.3.2. Cơ chế bệnh sinh trong Glôcôm góc mở nguyên phát	93
2. Triệu chứng lâm sàng, chẩn đoán	93
2.1. Triệu chứng lâm sàng	93
2.1.1. Glôcôm góc đóng nguyên phát	93
2.1.2. Glôcôm góc mở	95
2.2. Chẩn đoán	96
2.2.1. Chẩn đoán xác định	96
2.2.2. Chẩn đoán hình thái	96
2.2.3. Chẩn đoán phân biệt	96
3. Điều trị	97
3.1. Glôcôm góc đóng	97
3.1.1. Nguyên tắc	97
3.1.2. Các phương pháp điều trị	97
3.2. Glôcôm góc mở	98
3.2.1. Nguyên tắc điều trị	98
3.2.3. Các phương pháp điều trị	98
4. Phòng bệnh	99
4.1. Phát hiện sớm Glôcôm	99
4.1.1. Đối tượng cần thiết được phát hiện sớm Glôcôm	99
4.1.2. Phương pháp phát hiện sớm Glôcôm	99

4.1.3. Cách đánh giá kết quả	100
4.1.4. Một số phương pháp góp phần phát hiện sớm bệnh glôcôm	100
4.2. Phòng bệnh	100
4.1.2. Một số nguyên nhân gây bệnh Glôcôm thứ phát	100
4.2.2. Một số điều cần tuyên truyền tại cộng đồng	101
CHẤN THƯƠNG MẮT	102
1. Đại cương	102
2. Hoàn cảnh phát sinh	102
3. Phân loại	102
4. Chấn thương đụng dập mắt	102
4.1. Tổn thương mi mắt và kết mạc	103
4.1.1. Tụ máu mi mắt	103
4.1.2. Trần khí dưới da mi và kết mạc	103
4.1.3. Sụp mi	103
4.2. Vỡ xương hốc mắt	102
4.2.1. Vỡ thành trên	104
4.2.2. Vỡ thành dưới	104
4.3. Tổn thương của nhãn cầu	104
4.3.1. Đụng dập giác mạc	104
4.3.2. Xuất huyết tiền phòng	104
4.3.3. Đụng dập móng mắt - thể mi	105
4.3.4. Di lệch thể thủy tinh	106
4.3.5. Xuất huyết dịch kính	106
4.3.6. Tổn thương võng mạc	107
4.3.7. Vỡ củng mạc	107
4.3.8. Những tổn thương muộn	107
5. Vết thương mắt	107
5.1. Vết thương nông	107
5.1.1. Rách kết mạc	108
5.1.2. Rách lớp giác mạc	108
5.1.3. Dị vật giác mạc	108
5.1.4. Rách lớp củng mạc	108
5.2. Vết thương xuyên thủng nhãn cầu	108
5.2.1. Tổn hại giác mạc, củng mạc	108
5.2.2. Tiền phòng	109
5.2.3. Móng mắt	109
5.2.4. Thể thủy tinh	109
6.2.5. Dị vật nội nhãn	110
6.3. Vết thương mi mắt	110
7. Phòng bệnh	110
BỔNG MẮT	112
1. Tác nhân gây bong	112
1.1. Bong nóng	112
1.3. Bong do bức xạ	112
1.2. Bong hoá chất	112

2. Lâm sàng	113
2.1. Bỏng nóng	113
2.2. Bỏng mắt do bức xạ	113
2.2.1. Bỏng mắt do những bức xạ ion hoá	113
2.2.2. Bỏng mắt do tia laser	113
2.2.3. Bỏng mắt do tia cực tím (tia tử ngoại)	113
2.3. Bỏng mắt do hoá chất	114
2.3.1. Triệu chứng cơ năng	114
2.3.2. Triệu chứng thực thể	114
3. Tiến triển và biến chứng	115
3.1. Tiến triển	115
3.2. Biến chứng của bỏng mắt	115
3.3. Di chứng của bỏng mắt	116
4. Phân loại bỏng mắt	116
4.1. Theo tác nhân gây bỏng	116
4.2. Theo mức độ tổn thương kết giác mạc	116
5. Điều trị bỏng mắt	117
5.1. Nguyên tắc chung	117
5.2. Xử trí sơ cứu	117
5.3. Xử trí tại chuyên khoa mắt	117
5.4. Phẫu thuật cấp cứu	118
5.5. Điều trị biến chứng và di chứng bỏng mắt	118
5.5.1. Biến chứng	118
5.5.2. Di chứng	118
6. Phòng bệnh	119

THUỐC VÀ ĐIỀU TRỊ TRONG NHÃN KHOA 120

1. các phương pháp điều trị tại mắt	120
1.1. Tra thuốc tại mắt	120
1.1.1. Thuốc nước	120
1.1.2. Thuốc mỡ	121
1.2. Đặt thuốc tại mắt	121
1.3. Tiêm thuốc tại mắt	121
1.3.1. Tiêm dưới kết mạc	121
1.3.2. Tiêm dưới bao Tenon	122
1.3.3. Tiêm sau nhãn cầu	122
1.3.4. Tiêm cạnh nhãn cầu	122
1.3.5. Tiêm trong tiền phòng	123
1.3.6. Tiêm trong dịch kính	123
1.4. Điện di (iontophoresis)	123
1.5. Rửa mắt liên tục	123
2. Các thuốc tra mắt thường dùng	123
2.1. Thuốc gây tê tại chỗ	123
2.2. Thuốc sát trùng	124
2.3. Thuốc kháng sinh	124
2.4. Thuốc chống nấm	125
2.5. Thuốc chống vi rút	125

2.6. Thuốc chống viêm	126
2.6.1. Thuốc chống viêm steroid	126
2.6.2. Thuốc chống viêm không steroid	127
2.7. Thuốc giảm cương tụ, co mạch và chống dị ứng	127
2.8. Thuốc làm giãn đồng tử và liệt thể mi	128
2.9. Thuốc điều trị bệnh glôcôm	128
2.9.1. Thuốc giống phó giao cảm	129
2.9.2. Thuốc giống giao cảm	129
2.9.3. Thuốc phong bế beta	129
2.9.4. Thuốc ức chế anhydraza carbonic	129
2.9.5. Thuốc tương tự prostaglandin	130
2.10. Nước mắt nhân tạo	130
2.11. Thuốc giúp cho sự liền sẹo giác mạc	130
2.12. Thuốc nhuộm dùng cho chẩn đoán	130
3. Tác dụng phụ tại mắt của một số thuốc điều trị bệnh toàn thân	131
3.1. Thuốc điều trị bệnh tim mạch	131
3.2. Thuốc điều trị bệnh thần kinh	131
3.3. Thuốc điều trị sốt rét	131
3.4. Thuốc điều trị lao	132
2.5. Thuốc điều trị bệnh khớp	132

BỆNH MẮT LIÊN QUAN VỚI BỆNH TOÀN THÂN 133

1. bệnh nhiễm trùng	133
1.1 Bệnh lao	133
1.2 Bệnh giang mai	134
1.3. Bệnh sarcoit (sarcoidosis)	135
1.4. Bệnh toxoplasma (toxoplasmosis)	136
1.5 Bệnh nấm Candida (candidiasis)	137
2. bệnh vi rút	138
2.1. Bệnh herpes	138
2.2. Bệnh zona	139
2.3. Bệnh AIDS (hội chứng suy giảm miễn dịch mắc phải)	140
3. bệnh tim mạch	141
3.1. Bệnh vông mạc do cao huyết áp	141
3.2. Các bệnh tim mạch khác	143
4. bệnh máu	144
4.1. Các bệnh hồng cầu	144
4.2. Các bệnh bạch cầu	144
4.3. Bệnh của dòng tiểu cầu	145
4.4. Tăng độ quánh của máu	145
5. bệnh nội tiết	146
5.1 Bệnh đái tháo đường	146
5.1.1. Bệnh vông mạc đái tháo đường chưa có tăng sinh	146
5.1.2. Bệnh vông mạc đái tháo đường tăng sinh	147
5.2. Bệnh Basedow	147
6. bệnh dị ứng-miễn dịch	148
6.1. Hội chứng Stevens-Johnson (ban đỏ đa dạng)	149

6.2. Hội chứng Lyell (bong biểu bì hoại tử)	149
7. bệnh tự miễn	149
7.1. Bệnh nhược cơ	150
7.2. Hội chứng Vogt-Koyanagi-Harada	150
7.3. Bệnh luput ban đỏ hệ thống	151
7.4. Bệnh viêm khớp dạng thấp	151
7.5. Bệnh viêm khớp dạng thấp của thiếu niên (bệnh Still)	151
7.6. Bệnh viêm cứng khớp sống	151
7.7. Bệnh Behçet	151
7.8. Bệnh Reiter	152
7.9. Hội chứng Sjögren	152
8. Bệnh thần kinh	152
8.1. Thị thần kinh	152
8.2. Giao thoa thị giác	153
8.3. Đường thị giác sau giao thoa	154
8.4. Tổn hại đồng tử	155
8.4.1. Hội chứng Claude-Bernard-Horner	155
8.4.2. Đồng tử Argyll Robertson	155
MỘT SỐ BỆNH MẮT TRẺ EM	156
1. Bệnh glôcôm bẩm sinh	156
1.1. Chẩn đoán	156
1.2. Chẩn đoán phân biệt	158
1.3. Bệnh sinh	158
1.4. Một số hình thái glôcôm bẩm sinh đặc biệt	158
1.5. Điều trị	159
2. Bệnh ung thư võng mạc	160
2.1. Chẩn đoán	160
2.2. Chẩn đoán phân biệt	161
2.3. Điều trị	162
3. Bệnh đục thể thủy tinh	162
3.1. Chẩn đoán	162
3.2. Chẩn đoán phân biệt	162
3.3. Các hình thái	163
3.4. Bệnh căn	163
3.5. Điều trị	163
4. Bệnh lác mắt ở trẻ em	164
4.1. Khám lác	164
4.2. Các hình thái lác.....	165
4.2.1. Lác trong.....	165
4.2.2. Lác ngoài	166
4.2.3. Một số hình thái lác đặc biệt.....	166
5. Bệnh võng mạc trẻ đẻ non	166
5.1. Bệnh sinh	166
5.2. Chẩn đoán	167
5.3. Chẩn đoán phân biệt	168
5.4. Điều trị	168

TÀI LIỆU THAM KHẢO	169
CÂU HỎI TỰ LƯỢNG GIÁ.....	171

ĐẠI CƯƠNG VỀ GIẢI PHẪU VÀ SINH LÝ MẮT

Mục tiêu học tập

- Mô tả được cấu trúc giải phẫu của nhãn cầu, các bộ phận bảo vệ nhãn cầu và đường dẫn truyền thị giác
- Trình bày được một số quá trình sinh lý cơ bản diễn ra trong nhãn cầu

Nội dung

Mắt là cơ quan cảm giác đảm nhiệm chức năng thị giác. Nhờ có mắt con người mới tìm hiểu và nhận biết được môi trường xung quanh, tạo điều kiện cho trí tuệ ngày càng phát triển.

Về cấu tạo của mắt bao gồm 3 phần: nhãn cầu, bộ phận bảo vệ nhãn cầu, đường thần kinh và trung khu phân tích thị giác

1. NHÃN CẦU

Nhãn cầu có hình cầu, chiều dài trục nhãn cầu ở người trưởng thành là 22 - 24 mm. Trục nhãn cầu ngắn hoặc dài sẽ gây tật khúc xạ hình cầu cận thị hoặc viễn thị.

1.1. Vỏ bọc nhãn cầu.

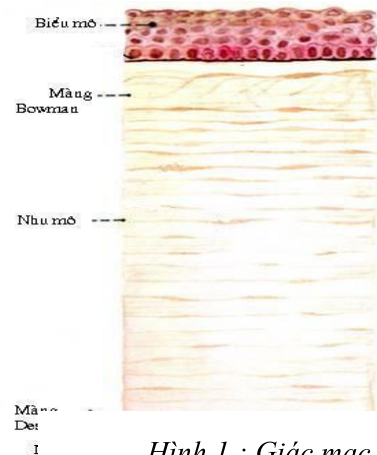
1.1.1. Giác mạc:

Là một màng trong suốt, rất dai, không có mạch máu có hình chòm cầu chiếm 1/5 phía trước của vỏ nhãn cầu.

Đường kính của giác mạc khoảng 11 mm, bán kính độ cong là 7,7 mm. Chiều dày ở trung tâm là 0,5 mm, ở vùng rìa là 1mm. Công suất khúc xạ khoảng 45D.

Về phương diện tổ chức học giác mạc có 5 lớp, kể từ ngoài vào trong bao gồm:

- Biểu mô: là biểu mô lát tầng không sừng hoá
- Màng Bowman: có vai trò như lớp màng đáy của biểu mô
- Nhu mô: chiếm 9/10 chiều dày giác mạc
- Màng Descemet: rất dai
- Nội mô: chỉ có một lớp tế bào

Hình 1 : Giác mạc

Giác mạc được nuôi dưỡng nhờ thẩm thấu từ các mạch máu quanh rìa, từ nước mắt và thủy dịch.

Thần kinh chi phối cảm giác giác mạc gồm nhiều nhánh xuất phát từ dây thần kinh mắt (V_1).

1.1.2. **Củng mạc**

Củng mạc là một mô xơ rất dai, màu trắng chiếm 4/5 sau nhãn cầu. Củng mạc được cấu tạo từ nhiều lớp băng xơ dày đan chéo nhau rất vững chắc có nhiệm vụ bảo vệ cho các màng và các môi trường bên trong.

Độ dày của củng mạc thay đổi tùy theo từng vùng. Củng mạc dày nhất là ở vùng cực sau (1 - 1,35mm), mỏng nhất là ở chỗ bám của các cơ trực, chỉ khoảng 0,3mm. Ở vùng rìa độ dày củng mạc là 0,6mm và ở xích đạo là 0,4 - 0,6mm. Cực sau củng mạc có một lỗ thủng đường kính 1,5mm che lỗ thủng có lá sàng có nhiều lỗ nhỏ để các sợi thần kinh thị giác đi qua.

1.2. **Màng mạch**

Màng mạch hay còn gọi là *màng bồ đào* gồm ba phần là mống mắt, thể mi và hắc mạc. Trong đó mống mắt và thể mi gọi là màng bồ đào trước còn hắc mạc gọi là màng bồ đào sau. Nhiệm vụ chung của màng bồ đào là nuôi dưỡng nhãn cầu và điều hoà nhãn áp.

1.2.1. **Mống mắt**

Mống mắt có hình đồng xu thủng ở giữa. Mặt trước là giới hạn phía sau của tiền phòng, có màu nâu, xanh hay đen tùy theo chủng tộc. Mặt sau của mống mắt có màu nâu sẫm đồng nhất và là giới hạn trước của hậu phòng. Ở giữa mống mắt có một lỗ tròn gọi là đồng tử.

Về mô học mống mắt gồm 3 lớp chính:

- Lớp nội mô ở mặt trước, liên tiếp với lớp nội mô của giác mạc
- Lớp đệm: là tổ chức bắc xấp trong có hai loại sợi cơ trơn là cơ vòng đồng tử có tác dụng làm co đồng tử, do dây thần kinh số III chi phối và cơ nan hoa có tác dụng làm giãn đồng tử, do dây thần kinh giao cảm chi phối. Ở lớp này còn có những tế bào mang sắc tố quyết định màu sắc mống mắt.
- Lớp biểu mô ở mặt sau, gồm những tế bào mang sắc tố xếp rất dày đặc làm cho mặt sau của mống mắt có màu nâu sẫm.

Vai trò chính của mống mắt là điều chỉnh lượng ánh sáng đến võng mạc thông qua việc thay đổi kích thước của đồng tử.

1.2.2. **Thể mi**

Thể mi là phần nhô lên của màng bồ đào nằm giữa mống mắt và hắc mạc. Vai trò của thể mi là điều tiết giúp mắt nhìn rõ những vật ở gần và tiết ra thủy dịch nhờ các tế bào lập phương ở tua mi.

Thể mi nằm khuất sau mống mắt là một dải hình tròn không đều, phía thái dương và phía trên (5,6 - 6,3 mm) rộng hơn phía mũi và phía dưới (4,5 - 5,2 mm). Chiều dày là 1,2 mm. Mặt cắt của thể mi là một hình tam giác, đỉnh quay về phía hắc mạc, đáy quay về phía trung tâm của giác mạc, một cạnh quay ra trước áp vào củng mạc và một cạnh quay về phía dịch kính, đáy có mống mắt bám vào.

Nhìn từ phía sau thể mi có 2 phần. Phần sau nhãn, nhạt màu gọi là vòng cung thể mi (orbiculis ciliaris) giới hạn phía sau vùng này là ora serrata. Phần trước gọi là vành thể mi (corona ciliaris) có khoảng 70 đến 80 nếp gấp gọi là các tua mi. Các tua mi màu